

PUSTOV POGREB.

SPEŠNIL IGO GRUDEN.

Pusta včeraj zakopali
smo za poljem v črni jami;
vsi za njim smo žalovali —
smeha ni biló med nami.

Trije so molčé škropili,
štirje stregli ministranti,
ob kozice z lonci bili
so pred krsto muzikanti.

V dva nagobčnika kadila
smo dišečega natresli,
makarone za svetila
mesto sveč ob krsti nesli.

In za krsto cela vrsta
blage žlahte, samih znancev:
eni prišli so od Trsta,
drugi dol od kraških klancev.

Vsi pod pasho so držali
rute pisane, semanje;
po potrebi preliváli
nekaj mačjih solz so vanje.

Veter je po drevju plakal,
cmeril se je skrit za njivo,
črni vran celó je krakal
prav do srca pretresljivo. —

Pusta včeraj zakopali
smo za poljem v črni jami;
vsi za njim smo žalovali —
smeha ne bo več med nami.

**

Pa je le sedmina bila,
na sedmini svet narobe
za negode brez števila:
pili so kot suhe gobe,
jeli pa za štiri usta;
zraven peli v slavo Pusta
za dva prehlajéna nosa . . .

Če vam drago — to verujte,
če se tá -le zdi vam bosa,
pa dva škornja ji obujte.

LOVEC IN ZAJČEK.

SPESNIL FRANCE BEVK.

Lovec srečal zajčka :	Sestra luna mi je.
„Kdo si, dolgonožec?“	Oblaček jo zakrije,
Rjavček, dolgoušec :	da v temi ubežim,
„Zajček sem, ubožec.“	v goščavici zaspim.“
Lovec ima puško :	Lovec se zasmeye,
„Krogljica te ubije.“	zajček v goščo skoči :
Ali zajček uren :	„Bratec moj, zakrij me!“
„Bratec moj me skrije.“	Puška v temo počí.
Lovec puši pipo :	Zajček se zahvali
„Kdo je bratec tvoj?“	bratcu za pomoč,
Zajček se postavi :	tiho v travo leže,
„Oblaček brat je moj.	sladko spi vso noč.

TRI PTIČKE.

SPESNIL KAREL ŠIROK.

Na topóli sredi polja	Druga ptička je dejala :
tri so ptičke ščebetale.	„Preko morja odletimo!“
Prva ptička je dejala :	Tretja ptička začebljala :
„Jutri, sestri, odletimo!“	„Tu spomladi se dobimo!“

Drugi dan ob zori z veje
tri so ptičke odletele.
Prvo lovec je ustrêlil,
druga v past se je ujela,
tretja v morju utonila . . .

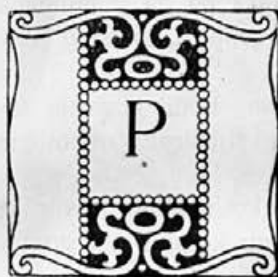
EJ, HEJ!

SPESNIL CVETKO GOLAR.

Ej, hej,	jezna ta soseda,
dete, glej :	kadar psa zagleda.
Tam koraka	Ko po strehi teče,
črna spaka,	hlod za sabo vleče,
hudih je oči,	ko se v travi plazi,
brk ji v nos srši,	to na miško pazi,
ljuto piha,	ko po veži skače,
repek viha	praviš: To je mače!

ZGODBE KRALJEVIČA MARKA. SPISAL FRAN MILČINSKI.

1. KAKO JE KRALJEVIČ MARKO POSTAL JUNAK.

red davnimi leti, ko je kruti Turek še pokonci nosil glavo in je le meč delil pravico, v onih hudih časih je živel in vladal v belem mestu Prilipu hraber kralj in mu je bilo ime Vukašin. Žena mu je bila blaga Jelena in sta imela sinka Andrijaša, ljubljenega edinca.

Pa se je zgodilo, da je bil kralj Vukašin s svojimi junaki z doma, pa mu je prihrumela nad grad sovražna četa. In ker ji nenasitne oči in grabežljive roke niso našle dovolj drugega blaga, kajti skromno je teklo življenje kraljevski družini, uplenila je neusmiljena tolpa iz pisane zibelke malega Andrijaša. Vriškaje in grohotaje se je umeknila s svojim plenom izpred grada v zeleno planino. Ni bilo več sledu za njo, ko se je vrnil kralj Vukašin v opustošeni grad, k obupani ženi, majki brez otroka.

Osamljena sta bila kralj in kraljica in žalostna so jim potekala leta. S solzo v očeh sta se spominjala ljubljenega sinčka, z jadam v duši nevernih roparjev, z bojznijo v srcu nedrage starosti, ki ju čaka v tihem gradu.

Neko jutro zgodaj, komaj se je svital dan, se kraljica iznenada zbudi, kralja se je še držalo spanje, pa ji ni dalo drugače, da ga je zdramila in mu je pravila in dejala:

„Moj kralj in gospod, čuj, kaj se mi je pravkar sanjalo in sem gledala in čutila tako živo, da sama istina bolj ne more biti živa: da se je nama rodilo milo dete, ljubek sin, pa ni bil ljubek sin, ampak ljut zmaj, in je Turkom snemal glave, a Turek se mu je klanjal do tal!“

Kralj Vukašin se je razveselil ženinih besed.

„Verna moja ljuba,“ je dejal, „solnce mojega življenja, da bi se skoro uresničile tvoje sanje! Dete zmaj pomenja, da nama Bog obeta sina, milega in neustrašenega hkratu. Kakor zmaj v sanjah bo strahoval turško krutost, a Turek se bo klanjal njegovemu junaštvu.“

Solnce je zaigralo kraljici Jeleni v očeh, sklenila je roke in rekla: „Da nama skoro izideš, sinko in junak, srčen in prisrčen, neizprosni za pravico in usmiljen!“

Kakor je sen obljubil, tako se je zgodilo in je kraljica povila dečka v neizmerno radost staršev in vsega kraljestva in so ga krstili in mu dali lepo ime „kraljevič Marko“.

Toda je bil šibkih udov in ni kazalo, da bo ljuti zmaj, ki so ga bile sanje razodevale kraljici.

Ko je dorasel in bil goden, da je moral z očetovo čredo v planino, je bil krepkejšim vrstnikom v zasmeh. Ukazovali so mu pokorščino, gonili ga, da jim streže, pa ko se jim ni vdajal, so mu delali silo.

Mrko je gledal kralj Vukašin slabotnega sina, kraljica pa ga je milovala in je tolažila kralja in je tolažila sina in je tolažila sebe: „Junaštvo ni v pesteh, junaštvo je v srcu.“

Kraljevič Marko se je umikal neprijaznim tovarišem, hodil je svoja samotna pota po solčnih rebrih, po senčnih šumah široširne, nebotične planine.

Pa naleti vročega poletnega dne visoko v gori široko skalino, ravna je bila kakor miza, sredi skaline je zijala kotanja, na dnu kotanje sta gomazeli dve kači, ena velika, druga majhna.

Zvijali sta se v pekočih žarkih jarega solnca, zastonj sta se vzpenjali po gladki steni kotanje, pojemali sta od muk v razbeljeni svoji ječi.

Obstala je kraljeviču Marku noga, že se je sklanjal po kamen, da ubije strupeno golazen.

Pa vidi in se zavzame: večja izmed kač ga gleda, iz iskrih svojih očesec mu razumno zre naravnost v oči in ji je v pogledu strah in ji je v pogledu prošnja, a s kolobarjem dolgega svojega života zakriva in varuje manjšo.

Pa je srce kraljeviču ustavilo roko.

„Sestrici sta mi v Bogu,“ je dejal, „ne bojta se me!“

In še je stopil v šumo in nalomil vej in prinesel nebogljeni stvari mračne sence in zelenega hlada in ji uravnal pot v prostost. —

Spet so ga drugo jutro nosile mlade noge po solčnih rebrih, po senčnih šumah, lahko mu je bilo srce, veselo je sviral na pastirsko piščal. Pa ga je gnalo k skalini — kaj, ali si je prepaljena živad opomogla iz kotanje? Kako obstrmi: na robu skaline sedi prelepa žena, zlati lasje ji padajo po beli halji, pri nogah se ji igra majhno dete.

„Gorsko vilo gledam“, je šinilo kraljeviču Marku po glavi, pa že se je spomnil in je zakričal: „Vila, beži! Kjer sediš, sta včeraj gomazeli dve kači — da vaju ne piči njun zob!“

Smehljala se je vila, svetilo se ji je milo lice in mu je prožila roko: „Ti si bil, bratec v Bogu, ki si naju rešil iz ognjene muke, mene in mojo majceno hčerko. Pohvaljen bodi in zahvaljen za svoje delo! Voli, kakšno si želiš nagrado!“

Še je strmel kraljevič Marko. Segel ji je v belo hladno roko in je zmajal glavo: vsega mu nudi dom, ničesar mu ni treba. Pa si je domislil in dejal: le močen bil rad, da se ubrani onim, ki mu delajo silo.

Zdajci je vzela gorska vila mladega kraljeviča na belo krilo in mu dala piti. Prijazna toplina se mu je širila po vsem telesu, zadremal je vili na krilu.

Ko se je zopet vrnil nad skalo, glej, zahruščala je v tleh in udajala se rokam . . .

Iz dremavca ga je zbudil vilin glas: „Zdravi se, bratec, vstani, idi in poizkusi ob onejle skali svojo moč!“

Bila je skala, visoka kakor mož, v širi je ne bi objeli štirje. Stopi kraljevič Marko, loti se je, ali se mu ni premaknila za las.

Še se je vrnil vili na krilo, še je srkal vase žive moči, pa ko se je zopet vrnil nad skalo, glej, zahruščala je v tleh in udajala se rokam, kakor je bila velika in težka!

Pil je še tretji pot, živ ogenj mu je lil po žilah in mu kalil kosti in sklepe. Zdaj je dvignil skalo kakor bi bila kremen v potoku in zalučil jo je v višek, da je kakor vihar zabučala čez vrhove dreves.

Zamaknjen je stal kraljevič in gledal za skalo, tulečo preko gore.

Tedaj mu je vila svojo belo hladno dlan položila na mlado glavo in mu je govorila in kakor zveneči biseri so mu padale njene besede globoko v dušo.

„Bodi junak! Junak usmiljenja in pravice! Najsilnejši junak, a silo ti vladaj srce! Ne pozablaj Boga, o svetih njegovih dneh ne išči boja! Kadar

bi te trla nuja, pokliči me, brate, čula bom posestrima tvoj glas in ti prišla na pomoč!“

Z rahlo roko ga je okrenila in kjer je prej štrlela iz tal siva skala, ondu so se dvigali beli vilinski dvori; sedem jih je čuvalo zmajev, pa ga je peljala mimo njih in so bili krotki kakor jagnjeta in sta stopila v svetle dvorane.

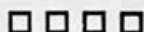
Mamil ga je sijaj in skoro se ni zavedal, kaj se mu godi. Oblekli so ga v junaško opravo, sam car ni imel bogatejše, opasala mu je vila sabljo damaščanko, poleg sablje mu je zataknila in skrila za pas še bridka dva noža, a pred belimi dvori je rezgetal konj šarec: s čela mu je sijalo solnce, iz grive mu je svetila mesečina, kopita so mu kresala ogenj.

Zdelo se je kraljeviču Marku, da je daleč, daleč za njim zatonilo, kar je bilo še včeraj.

Poljubil je vili hladno roko in belo haljo, jezik mu ni bil kos besedici, le oko mu je obetalo vero vilinim ukazom.

Vrgel se je kraljevič Marko vilinskemu konju na široka pleča in že se je pod njim pognal šarec, skok za skokom, vsak skok pet sežnjev v daljavo, vsak skok en seženj v višino.

Pastirček je bil šel zjutraj z doma, junak se je vračal zvečer. Komaj sta ga spoznala kralj in kraljica. Ponosen je bil kralj, milo je bilo pri srcu kraljici: zdaj sta verjela, da se izpolnjujejo sanje.

PRAVLJICA O JAPONSKEM KAMNOSEKU. □ □

SPISAL MULTATULI. POSLOVENIL FRAN LOČNIŠKAR. □ □ □ □ □ □ □ □

ivel je nekoč mož, ki je izsekaval kamenje iz skale. Njegovo delo je bilo pretežno, in delal je zelo veliko, a plačilo je bilo malenkostno, da ni bil zadovoljen.

Vzdihoval je, ker je bilo njegovo delo naporno. Zaklical je: „Oh, da bi bil bogat in bi lahko počival na mehkem divanu, pregrnjenim z rdečim, svilnatim pregrinjalom!“

In priletel je angelj iz neba ter rekel: „Zgodi naj se, kot si rekel.“

In postal je bogat. Počival je na divanu in pregrinjalo je bilo iz rdeče svile.

Prišel je mimo kralj dežele, z jezdeci pred svojim vozom. Tudi za vozom so jahali jezdeci, služabniki pa so držali nad kraljevo glavo zlat solnčnik.

Ko bogati mož to vidi, se ozlovolji, ker niso tudi njemu držali zlatega solnčnika nad glavo, in ni bil več zadovoljen.

Vzdihoval je in zaklical: „Želel bi postati kralj!“

In priletel je angelj iz neba ter rekel: „Zgodi se ti, kot si želel!“

Postal je kralj. In pred njegovim vozom je jezdilo mnogo jezdecev in tudi za njegovim vozom so bili jezdec, nad njegovo glavo pa so mu držali zlat solnčnik.

Solnce pa je sijalo z vročimi žarki in obžgalo kraljestvo zemlje, da je trava zvenela.

In kralj je tožil, da mu solnce žge v obraz in ima moč nad njim. In ni bil zadovoljen.

Vzdihoval je in zaklical: „Želim, da bi bil solnce!“

Priletel je angelj iz neba in rekel: „Zgodi se ti, kot si želel.“

In postal je solnce. Pošiljal je žarke navzgor in navzdol, na desno in levo in vsepovsodi.

In obžgal je travo po zemlji, in obraze knezov, ki so bili na zemlji.

Ustavil pa se je oblak med njim in zemljo in solnčni žarki so se odbijali na njem.

Razjezil se je, ker je njegova moč zadela na ovire in tožil, da je oblak mogočnejši kot on, in ni bil zadovoljen.

Hotel je biti oblak, ki je tako mogočen.

In priletel je angelj iz neba ter rekel: „Zgodi se ti, kot si želel.“

Postal je oblak, se ustavil med solncem in zemljo ter lovil solnčne žarke, tako da je trava ozelenela.

In iz oblaka je dežilo v gostih kapljicah na zemljo, da so reke narasle in njih valovi odnašali domove.

In opustošil je s preobilico vode polje.

Padel je doli na neko skalo, ki se ni ganila. Lil je v mogočnih curkih, a skale ni ganil.

Razjezil se je, ker se skala ni hotela umakniti, in ker je bila moč njegovega toka ničeva. In ni bil zadovoljen.

Zaklical je: „Skala je močnejša kot jaz! Želel bi, da postanem skala.“

In priletel je angelj iz neba ter rekel: „Zgodi se ti, kakor želiš.“

In postal je skala ter se ni ganil, ko je sijalo solnce in ne, če je deževalo. Tedaj pride mož s cepinom in z ostrim dletom ter težkim kladivom, da bi klesal kamenje iz skale.

In skala pravi: „Kaj je to, da ima mož večjo moč kot jaz in seka kamenje iz mojega naročja!“

In ni bil zadovoljen.

Zaklical je: „Šibkejši sem kot oni... želel bi, da postanem ta mož!“

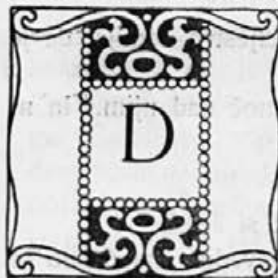
In priletel je angelj iz neba ter rekel: „Zgodi se ti, kakor si želel.“

In bil je kamnosek. Izklesaval je kamenje iz skale z velikim trudom in delal je zelo naporno za pičlo plačo in bil je zadovoljen.

NAŠI PRADEDI POD FRANKI. PO S. RUTARJU

SPISAL MARKO SIMONOV. □□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

olgo, zelo dolgo je, kar so se naši pradedi naselili tod, koder prebivamo dandanes mi. Minulo je nad 1200 let. Slovenci so živelj takrat svobodno in samostojno v zadrugah pod lastnimi župani in glavarji, dokler jih niso podjarmili l. 778. germanski Franki. S početka jim je pusifil tudi njihov kralj Karel Veliki, ki je bil moder vladar, njihove župane in glavarje, le krstiti so se morali dati. Pozneje pa je počasi razdelil po svoji navadi nanovo pridobljene dežele v manjše dele, ki so se imenovali okrožne grofije. Te so oskrbovali kraljevi uradniki, nemški okrožni grofje, ki so stanovali po gradovih.

Po germanskih nazorih je namreč smel narediti kralj z zemljo podjarmljenega ljudstva, kar je hotel. Vsled tega jo je Karel Veliki razdelil med svoje zveste germanske plemenitaše, ki so pripeljali s seboj v deželo mnogo različnih nemških naselnikov. Zemljišča, katera jim je daroval kralj, so postala njihova prava last. Prejšnji lastniki, slovenski posestniki, so bili tako ponižani do užitnikov. Za uživanje zemlje, ki je bila prej njihova, so morali sedaj plačevati razne davke. Poprej svoboden slovenski kmet je postal tako najemnik in velikokrat celo suženj novih gospodarjev. Seveda se je to vršilo zelo, zelo počasi.

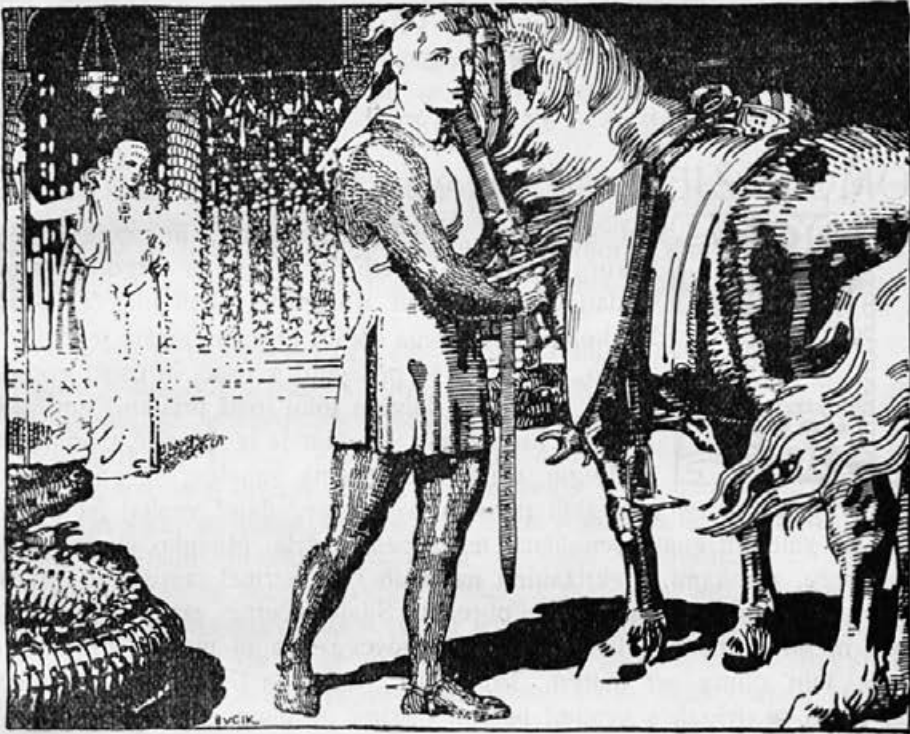
Pod tujimi nemškimi okrožnimi grofi se ni godilo dobro našim pradedom. Ostro in neusmiljeno so pogosto ravnali ž njimi. Grofje so bili tudi njihovi sodniki. Ob določenih dneh, pa tudi drugače, če je bilo potreba, so sklicevali sodišča. Teh so se udeleževali plemenitniki in svobodni ljudje, ki so dobro poznali takratne pravne običajje. Shajali so se sredi vasi pod lipo ali pa pred cerkvijo.

Sodnijsko razpravo je začel okrožni grof kot predsednik. Ko je zaslišal tožnika, toženca in priče, je vprašal izvedene može za mnenje in nato je izrekel obsodbo. Kazni so bile v denarju ali blagu, od katerega je dobival grof tretjino, ostalo pa vojvoda ali kralj. Vsled tega so grofje sodili navadno zelo pristransko.

Obtoženec se je lahko pritožil proti obsodbi na kralja ali njegove poslance. Okrožni grofje so sodili o uboju, požigu, ropanju, nasilstvu, uporju, tatvini, dedščini, lastenju posestev in sužnjev, ali takih oseb, ki niso mogle plačati dolgov in bi morali postati sužnji. Enako so sodili tudi o vseh drugih prepirih svojih podložnikov.

V onih časih se je vršilo podjarmljenje in pokristjanjenje obenem in vzajemno. Med našimi pradedi, ki so bili takrat še pogani, se je širila Kristusova vera iz Ogleja in Čedadada, toda oprijemali so se je le počasi. Ker Slovenci ne menjamo radi svojega prepričanja, so se tudi naši očaki trdo

ZGODBE KRALJEVIČA MARKA. „Zdelo se je kraljeviču Marku, da je daleč, daleč za njim zatonilo, kar je bilo še včeraj . . .“

držali svoje poganske vere in svojih šeg. Poleg tega niso razumeli tujih duhovnikov, ki so jim oznanjevali novo vero v tujem jeziku. Sprevideli so tudi, da ne preti nevarnost samo veri njihovih očetov, temveč tudi njihovi svobodi in neodvisnosti, kajti s pokristjanjevanjem vred se je širilo tudi frankovsko gospodstvo, nasilstvo, ponemčevanje in celo suženjstvo. Da so se naši pradedi obotavljali sprejeti krščansko vero, je bilo tudi vzrok pobiranja desetine pri pokristjanjenih Slovencih, pred čemer so modri možje večkrat svarili misijonarje. S kakšnim veseljem so se nasprotno oprijeli Kristusovih nauk panonski Slovenci, ker sta jih jim oznanjevala v domačem jeziku sv. Ciril in Metod in ker jih je branila ponemčevanja Svetopolkova država.

S pokristjanjenjem so prišli naši pradedi od prirodnega stanja k omiknemu. Njihove šege in običaji so vedno bolj izginevali. V večjih naselbinah so ustanovili cerkvene občine in si zgradili cerkvice, ki so bile s početka lesene. Nemški vladarji, ki so se trudili utrditi svojo oblast v naših krajih, so jim vsilili Nemce tudi za višje cerkvene dostojanstvenike.

V onih časih so prihajali ropat v našo deželo in dalje v Italijo sirovi

Madjari. Pa tudi naši pradedi niso živeli mirno. Pogosto so napadali Furlanijo. Temu je bilo vzrok, ker ni bilo včasih v deželi nobene vlade.

Vsled Karlove razdelitve nanovo podjarmljenih dežel je spadala naša dežela nekaj časa k trevižanski krajini, katero so oskrbovali nemški mejni grofje, pozneje pa jo je priklopil nemški cesar k bavarski in koroški vojvodini.

DOMOTOŽJE. SPISAL ZVONIMIR KOSEM. □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □

Jadra so žarela v večernem solncu; in morje je bilo kakor pozlačeno, svetli in mehki so mrgoleli valovi v daljavo. Daleč od ribičev na obali bučeče, z odbleskom zahajajočega solnca kronano mesto je vzplamtevalo, kakor da je posejano s tisoči in tisoči gorečih bakelj, frčočih v dolgem loku nad pristaniščem, neumorno hropečem; od tam je iz skladišč, s pomolov, iz dolgih, v mesto zajedenih kanalov, iz gozda bark in barčic in s krovov angleških parnikov-velikanov, daleč venkaj na morje, odmevala zmerom enaka, enolična, težka pesem dela. Milenko je slonel ob na jamboru, z rokami, prekrižanimi na prsih in je strmel zamišljeno predse čez drhtečo morsk plan proti obrežju. Sijaj večerne zarje na morju je oblival njegova mlada bela lica, a do njegovega srca ni mogel. Milenkovo srce je bilo doma pri materi. Tam daleč, daleč za tistimi sivimi, golimi hribi; ki so se dvigali s svojimi belimi, ostrimi pečinami strmo iz morja — tam je živela njegova mati, stara, vsa uvela in zgrbljena, in tja so hitele njegove misli, ljubeče so božale materina rumena, izsušena lica, ta ljudomila in blaga lica, ter poljubljale njene oči, drobne in sive, iz globokih jam pod čelom tiho in prijazno zroče... te, največje ljubezni vredne, materine oči... mati, mati!...

Močan veter je potegnil čez morje in se zapletel v grivo dečkovih koštanjevih las, kakor da ga hoče zdramiti iz njegove zamišljenosti in mu s svojimi silnimi pahljaji pokončati domotožje v srcu. Takrat se je jadrnica rahlo zazibala; Jure in Stipe, ki sta ribarila, sta se obadva hkratu oglasila.

„He-hoj, Milenko!... Primi, brž primi!... He-hooooj!...“

Milenko se je zdrznil in urno priskočil; vsi trije so poprijeli za vrvi, se uprli z rokami in z nogami in potegnili z ribami napolnjeno mrežo sunkoma iz morja, tako da se je cmokoma zvalila na dno jadrnice. S sopečimi prsi široko razkoračena, sta se sklanjala Jure in Stipe nad gomazečimi ribami, potem pa sedla na desko.

„Danes imamo srečo — ho!“ je rekel Jure. — „Ampak ti, Milenko — kaj je tebi danes? Nekam zamišljen se mi zdiš, dečko!... Ali ni res tako, Stipe?“

„Istino govoriš, Jure!“ mu je pritrdil Stipe. — „Milenko, ti ne boš za ribiča, kaj šele za mornarja, če boš zmerom tako zamišljen... Stoji tam, gleda čez morje, tja na tiste sive hribe, gleda zmerom, ne da bi enkrat veselo pogledal... Povej, kaj ti je, otrok!“

„Domov misli“ — se je spomnil Jure, „na mater misli... Prav si rekel, Stipe! Otrok je... Še jokati naj se prične navsezadnje...“

Temno je pogledal Milenka in videl, da so dečkove oči v resnici vlažne. In zasmilil se mu je dečko.

„Povej, na koga misliš?“ je vprašal. „Saj si že sam uganil, Jure: na mater!“ je povedal Milenko, in glas se mu je tresel.

„Pa se ni treba zato tako kislo držati, kakor da bi moral ves dan požirati morsko vodo!“ je zakričal Stipe in grebel s prsti po svojih kosmatih, razgaljenih prsih.

Jure, ki je bil mehkejšega srca, je zamahnil z roko.

„Pusti ga, Stipe, pusti... otrok je, kaj hočeš... Na mater se je domislil, pa mu je postalo hudo, domotožje ni majhna bolezen — — Ej, saj mu ni zamere, fantu... Ko sem bil jaz mlad in sem se napotil v svet za kruhom, pa sem moral pustiti doma svojo milo majko, mi je bilo tudi težko pri srcu, in sanjal sem dan za dnem: tam daleč, daleč... zadaj za tistimi pečinami in skalami... tam za hribi in dolinami... na nizkem holmu — majhna kočica z ozkimi okenci... in v koči moja majka... ubožica, stara, zapuščena... Zdaj mi ni treba več sanjati: davno je že, kar mi je umrla mati. Pa da bi še živela, takoj bi se napotil, pa če bi moral preromati ves svet, samo da bi jo še enkrat videl, videl svojo mater... Ti, Milenko, se pa potolaži, .. jutri bo veselo v mestu, ne bomo hodili s praznimi žepi po ulicah in trgih!“

„Jaz pojdem domov,“ je rekel komaj slišno Milenko, sključen ob mreži, in na jok mu je šlo.

Stipe se je krohota dvignil.

„O ti prismoda, ti mala!... Ali si ga slišal, Jure? Domov pojde... Povej, dečko, ali ti je kaj sile pri nas? Vsaj dozdej ti ni bilo — kajneda ne!... Šest mesecev je z doma proč od matere — pa že: jaz pojdem domov. — Budalo budalasto! Domov med skale, da boš jedel kamenje?... Takó je: potic se preobje otrok, pa nič več ne mara zanje, misli, da povsod pečejo potice.“

„Domov pojdem in doma bom ostal in doma bom delal, samo da bom lahko pri materi; dokler bodo živeli, jih ne zapustim nič več!“ je nadaljeval Milenko še tiše kakor prej, in solze so se mu ulile po licih navzdol.

„To je ribič, to je mornar — glej, da mi ne utoneš v svojih solzah! Hej, dečko!“ mu je položil Stipe svojo lopatasto roko na ramo: „Kakšen junak pa si ti? Ali te res ni nič sram?... Joče, ker se ne more držati matere za krilo... No, jaz te ne bom zadrževal: pojdi, kamor hočeš in ostani, kjer hočeš!“

„Druga mreža se giblje — le hooój!“ je zakričal tistikrat Jure.

Skočili so pokonci, vlekli za vrvi, nato potegnili — in šumoma se je skotalila v barko druga mreža, vsa nabasana z ribami.

Vesel je zlagal Stipe vrvi na kup.

„Tako — zdaj smo končali za danes! Obilni ribji lov — kakor stoji pisano v Zgodbah!“ se je smejal Jure s svojimi živahnimi očmi. „Jutri popoldne pa — roke v žepu: cvenk, cvenk! — po cesti semintja — kam bi stopil, kam bi šel? — cvenk! cvenk! povsod nam bodo vrata nastožaj odprta... Le počakaj, Milenko, jutri ti bo odleglo, minilo te bo domotožje!“

„Drugo srce mi vsadi v prsi, Jure, pa bo po tvojem!“

„Torej se bomo res poslovili?... Dolg čas mi bo po tebi, Milenko“...

„Saj sem ga tudi jaz zmerom rad imel,“ je segel vmes Stipe, — „samo da bi ne bil tako otročji... Danes ga je napadlo — in ne morem mu pomagati“...

„Domotožje je huda stvar — jaz sam sem to poskusil,“ je pokimal Jure. „Doma bo ozdravel. Mati ga bo ozdravila.“

Milenko se je hvaležno ozrl nanj in ni ničesar odgovoril. Urno, kakor ververica je splezal po jamboru navzgor in razpel vsa jadra. Ko je bil zopet spodaj na krovu, se je stisnil v kot; še zmerom se niso posušile solze na njegovih licih...

Solnce se je potapljal v morje... vsa morska ravan od zahoda do vzhoda se je bliskala, kakor da je potrošena s samimi cekini... Vseokrog razkropljena širom morja, so se kakor ogrcmni makovi cvetovi zibala od solnca rdeče žareča jadra ribiških bark... In golobi so kakor brze misli švigali nad morjem, tik nad valovi, obletavali jadrnice, sedali na vrhove jamborov in se poganjali kvišku proti žametnemu večernemu nebu visoko, visoko... pa zopet padali navzdol kakor roji beloplamenečih bliskov, navzdol, morju v ljubeče naročje...

Zavel je ugoden veter, jadra so zaplahutala in se ponosno napela — in že je drvela jadrnica urno kakor ptica pod nebom v smeri, od koder je prihajal zamolkel šum iz pristanišča in iz mesta.

Jure in Stipe sta si prižgala vsak svojo kratko angleško pipo in se, čepeč ob polnih mrežah, veselo pogovarjala. Nedaleč od njiju pa je zleknjen za jamborom, s široko odprtimi očmi gledal čez morje Milenko; in kakor je gledal in kakor je hrepenel v daljavo, se mu je zdelo, da sliši tam daleč zadaj za gorami razločno materin mili glas: Pridi Milenko, čakam! — In Milenko je v svojem srcu odgovarjal temu glasu: Pridem, mati, kmalu pridem! — In valovi ob jadrnici mrgoleči, v daljavo hiteči, so, kakor da razumejo Milenkovo domotožje, šumljaje ponavljali njegove misli: Domov! Domov! — — —

IZ ZGODOVINE

KAKO SO SE KARNI BALI RIMSKE SUŽNOSTI!

Rimljani so ustanovili l. 182. pred Kr. r. blizu izliva Nadiže svojo naselbino Akvilejo ali Oglej, iz katere so podjarmili vse dežele do Donave. Akvileja je bila močno utrjena in je imela za rimskega gospodstva do pol milijona ljudi.

Po sedanjem Goriškem, razen na Krasu in deloma po Kranjskem, namreč po Gorenjskem in po Notranjskem, so takrat prebivali Karni. Ti so bili najbrže velikega ilirskega plemena, ki je bilo sorodno starim Slovanom in je govorilo jezik zelo podoben slovanskemu.

Karne so si podjarmili Rimljani že l. 173. pr. Kr. r. Rimljani niso lepo ravnali s podjarmljenimi narodi. Trdili so, da je vsa osvojenjena zemlja njihova last, oz. pozneje last rimskih cesarjev, zato so jo delili svojevoljno med doslužene vojake in ubožnejše Rimljane. Prem. gani narodi so bili njihovi podložniki, ki niso imeli do l. 215. po Kr. r. nobenih državljskih pravic. Morali so plačevati visoko najemnino za uživanje zemljišč, ki so bila prej njihova last.

Ko so bili Karni 60 let pod težkim rimskim jarmom, so se uprli, da bi se ga otresli. Hrabro so se borili in mrli za svojo svobodo, vendar niso bili kos sili in spretnosti Rimljanov. Ko so videli, da jim nič ne pomaga ves odpor, so pomorili svoje žene in otroke ter potem še sami sebe, da ne bi zopet prišli v sužnost svojih premagancev.

Po S. Rutarju - Marko Simonov.

IZ ŽIVALSTVA.

Dragi moj, ali kaj opazuješ naravo, ko greš po polju, po cesti, po gozdu? Gotovo si že večkrat gledal male žuželke pri njihovem delu. Pa si videl, kako se uboge stvarce mučijo s kako majhno smetjo, pa si se pomilovalno nasmehnil, češ: „Ubogo sirotče, kaj boš napravilo, ko si tako slabo!“ No, pa si se zmotil, mali moj, če si mislil, da so žuželke tako slabotne. Ogromna in silna moč tiči v žuželkah, teh neznatnih stvarcah. Ko bi bile te živalce stokrat, ali dvestokrat večje kot so, bi pokončale s svojo močjo vse, kar bi se jim postavilo po robu. Poglejmo kar pridno mravljo, ki ima tako močne čeljusti, da ž njimi prenaša tovore, ki so mnogo težji, kot je sama. — Učenjaki so preračunili, da bi čebela, ako bi bila velika kot konj, vlekla tridesetkrat večji tovor kot on. — Mali hrošček grobar vleče breme stokrat težje, kot je sam. — Rjavi hrošč se je izkazal, da je primeroma 20 krat močnejši kot konj.

Čuditi se moramo veliki moči teh malih živalic in obenem zahvaliti božjo Previdnost, ker je ustvarila te živalce tako majhne; če bi bile velike kot so n. pr. naše domače živali konj in vol, bi bile vsem v velik strah.

Jakob Sokliž.

V Ameriki je toliko Jugoslovenov kakor pod Italijo.

V Severni Ameriki je okoli 700.000 Jugoslovenov. Največ je Hrvatov, katerih je okoli 500.000, Srbov in Slovencev pa 200.000. Tudi pod Italijo bo zanaprej okoli 700.000 Jugoslovenov. Pred vojno jih je bilo le 40.000.

IZUMRLI ROD PAPIG.

Leta 1810. so odkrili na otoku Macquaril 900 km od južne obale Nove Zelandije, novo vrsto papig, ki je do takrat niso še poznali. Od vsega rodu papig je ta vrsta najbolj porredna. Ko so prinesli nekaj teh papig v mesto Sidney, se je izkazalo, da tudi v ujetništvu ne izgube svoje živalnosti. Po najnovejših raziskavanjih so dognali, da je ta vrsta papig na otoku Macquaril popolnoma izumrla. Pravijo, da so jih zatrlje mačke, ki so jih bili zanesli z ladjami v ta kraj. Ker niso našle na otoku hrane, so začele daviti papige, dokler jih niso popolnoma zatrlje.

ORJAŠKI STOLP.

Pred leti so zgradili v Novem Yorku, na bregu Hudsona, cerkev, ki je največja in najlepša v deželi. Kupolo nad glavnim oltarjem drži osem stebrov, katerih vsak je izklesan iz enega kosa marmorja. Tem stebrom primerjamo lahko samo one iz cerkve sv. Izaka v Petrogradu. Visoki so 54 čevljev in pol, v premeru merijo 6 čevljev in tehtajo 250 ton. Izklesani in izgajeni so bili s posebnimi stroji. Za prevoz je bilo treba zgraditi posebno ladjo, na kateri so prepeljali obenem le dva stebra. Pač veliko delo, ki sta ga opravila človekov um in njegova roka!

DRAGOCENA VEZAVA.

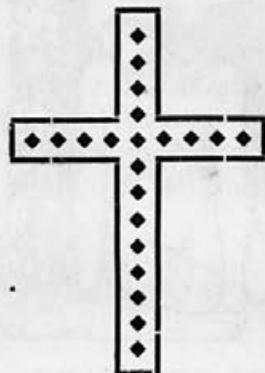
Afganistanski emir je poslal nekoč v dar perzijskemu šahu opis korana, mohamedanskega sv. pisma. Platnice te knjige so iz suhega zlata in so okrašene z 137 biseri, 122 rubini in 109 diamanti. Njih vrednost so cenili takrat na 800.000 lir.

ZA KRATEK ČAS.

Pripovedujejo, da je neki častnik, ki se je udeležil pred leti angleško-burske vojne, pisal svojemu očetu to-le pismo: „Ljubi oče! V zadnji bitki z Buri sem zgubil nogo in ležim sedaj v bolnici brez vsakega denarja. Prosim, pošljite mi 50 funtov šterlingov.“ Nato mu je oče odpisal: „Ljubi sin! Z žalostjo sem izvedel za tvojo nesrečo, ki je še večja, ker je to že četrta noga, ki si jo po svojih poročilih zgubil na bojnih poljanah. Denarja ti ne morem poslati, ker ga nimam. Glej, da kmalu okrevaš in prideš domov po onih nogah, ki so ti še — ostale!“ Poročilo ne pove, kaj je na to sin odgovoril.

UGANI, ČE MOREŠ!

Pred teboj je zlat križ, posejan z biseri.

Trinajst jih našteješ od spodnjega roba do zgornjega, ali pa do obeh stranskih. Izpremeni križcu obliko tako, da boš naštel zopet v vsako smer po 13 biserov, a ti vendar ostane v roki 2 bisera.

Priobčil Janko Počlaj

□□□

UGANKE.

(Priobčil Ciril Drekonja.)

I.

Na mizi leži,
molčé govori.

II.

Brez oken in brez vrat,
pa vendar svetel grad.

III.

Na mokrem stropu
raztrgane rjuhe.

IV.

V zmedeno štreno
zavito vreteno.

□□□

REŠITEV UGANK v 2. ŠTEVILKI.

Uganke (priobčil M. Mž.): 1. zemlja; 2. Veliki in Mali voz; 3. jeza.

Stolp: Karkoli storiš, stori previdno in misli na konec.

* * *

Imena rešilcev prinašamo na platnicah današnje številke.

□□□

KROJAČ IN HUDOBNI DUH.

(Zapisała Hladnik Ana v Sp. Kanomlji).

Krojač in hudobni duh sta se skušala, kdo bo prej naredil obleko. Hudobni duh je trgal tako dolge riti, da je moral skočiti skozi okno vsakokrat, ko je pretaknil šivanko. Krojač pa je trgal kratke niti in šival lepo v miru. Ko je hudobni duh pogledal skrivaj h krojaču, koliko je sešil in je videl, da je veliko več naredil kot on, je bil tako jezen, da bi kmalu počil. Ko je videl, da ne more prekositi krojača v šivanju, je izginil v pekel.

TRMASTA ŽENA.

Bila sta mož in žena. Mož reče ženi: „Skuhaj kašo.“ Žena odgovori: „Je težko umiti lonec.“ Mož na to pomisli in reče: „Veš kaj, žena; ti skuhaj kašo, lonec pa bo moral umiti tisti, ki so odsedaj prvi oglasi.“ Žena je bila zadovoljna. Skuhala je kašo. Neko sta jo snedla, sta takoj šla spat. Zjutraj sta ležala do poldne.

Sosedje so mislili, da sta morda umrla, in so vlomili v hišo. Našli so ženo in moža še v postelji. Ker jim nista dala na razna vprašanja nobenega odgovora, so menili, da sta močna bolna. Zato so šli po zdravnika in duhovnika. Pa tudi sedaj sta mož in žena trmasto molčala. Tedaj reče duhovnik ljudem: „Vzemite iz omare, kar se vam zdi najlepše.“ Neka žena vzame iz nje lep pas. Drugi ljudje so godrnjali: „Joj, joj, kaj je storila.“ Ko to sliši trmasta žena, skoči iz postelje, ozmerja ljudi in jih zapodi iz hiše. Mož pa se je v postelji smejal: „Ti ga boš umila.“

Pušnar Alojzija, učenka v Zalazu.

TRIJE BRATJE.

(Zapisał Rudolf Bučala v Sp. Idriji.)

Živeli so trije bratje, katerih oče je bil bolan. Ko se mu je bližala smrt, jim je rekel: „Eno noč molite zame na mojem grobu.“ Prvo noč po očetovem pogrebu je šel mojit najstarejši sin, pa je zaspal. Drugo noč je šel na grob srednji sin. Tudi ta je zaspal. Tretjo noč je šel najmlajši sin in je molil vso noč. Zato mu je dala mati neko trobentico. Ko je prvič zatrobil vanjo, mu je priletel bel konj. Ko je zatrobil drugič, je pridirjal črn konj. Ko je pa zatrobil tretjič, je priskakal rdeč konj. Ta je potem zlezal skozi uho belemu konju, kateri je postal ves zlat. Na tem zlatem konju je odjezdil najmlajši brat v srbsko mesto.

KAKO JE SIN PAZIL NA SEKIRO.

(Zapisał Petrovič Vanko v Sp. Idriji.)

Nekoč je bil oče, ki je imel sina. Nekega poletnega dne mu reče, naj gre v gozd po drv. Dá mu novo sekiro in mu zapreči, naj dobro pazi nanjo. Sin pa, ko pride v gozd, mahne s sekiro v štremlj in sedi ves dan poleg nje. Ko pride zvečer domov, ga vpraša oče, koliko drv je napravil. Sin mu odgovori, da je moral paziti na sekiro.

JESENSKI IZPREHOD.

Bilo je lepe jesenske nedelje popoldne. Solnce je lepo sijalo. S svojimi starši in sestrom so se odpravili proti Ustjem. Travniki so bili pokošeni in dišeči kupi sena so čakali, da jih kmet spravi domov. Prišli smo do travnika, ki je bil pred nekoliko dnevi pokošen. Na njem je rastle vse polno jesen-

skega podleska. Jaz in sestra sva ga hiteli nabirat in kmalu sva imeli vsaka svoj šopek. Opazovali smo tudi, kako trava rumeni. Na polju je bilo vse polno že dozorele turščice in drugih poljskih pridelkov. Menili smo se o raznih rečeh.

Kakor smo se mi veselili lepega izprehoda, tako se ga je veselil tudi naš psišek Ugadaj. Tekal je gorindol po travnikih in se veselil lepega vremena in zlate prostosti. Proti mraku smo se šele vrnili vsi veseli domov.

Nada Brajnik, učenka v Ajdovščini.

DEČEK Z ZVONČKI.

(Napisala Julka Burnik iz Sp. Idrije.)

V pondeljek, zadnjega januarja, je nabral mali Radko prve zvončke. Šinila mu je v glavo misel, da jih ponese v šolo. Kar znašel se je med zemljepisno uro v našem razredu. Nič ni potrkal in nič se ni odkril. Šel je naravnost proti mizi in gledal z debelimi rujavimi očmi po klopeh, kakor bi iskal znanec med nami. Mi smo se mu smejali, g. nadučitelj pa ga je vprašal, česa želi. Odgovoril je: „Prinesel sem cingalinčke“. G. nadučitelj je vzel šopek in se zahvalil zanj. Radko je odšel brez slovesa. Njegove „cingalinčke“ imamo sedaj v vazi na šolski mizi Radko še ne hodi v šolo.

PRVA POMLADANSKA CVETICA.

Včeraj popoldne sem šel v gozd. Veselo sem pozdravil ljubo gozdno drevje. Vrabčki so čivkali svoj „čiv-čav“ in lačni „živ-žav“. Po ozki stezici sem šel v sredo malega gozdiča. Šumel je potoček, a ob mali dolinici sem zapazil ljubo trobentico. Pri potočku pa so cingljali zvončki. Kmalu se je zmračilo in sem šel domov. Mamici sem podaril nabrane cvetice.

Paulič Andrej, učenec iz Rojana.

V BEGUNSTVO!

(Odlomek prostega splsa.)

— — — — tedaj smo morali v begunstvo. Pripravili smo si voz, vklenili vole in odšli. S seboj smo vzeli le najpotrebnejše blago. Iz Vrtojbe smo šli naravnost do Sedla. Med potjo je bila velika gneča, da smo se težko umikali drug drugemu. Srečavali smo skoraj samo vojašvo, ki je šlo na bojišče. V Selo

smo prišli šele drugi dan zjutraj okoli 6 ure. Tam smo si napravili preprosto ognjišče na travniku; potem smo šli nabirat suha drva ter smo si skuhalih zajtrk. Odšli smo naprej in dospeli v Šturje. Tam smo ostali tri dni. Tu smo vole prodali, voz pa pustili pri nekem domačinu. Iz Šturij smo se peljali z vojaškim avtomobilom do Štanjela, kamor smo prišli malo pred solnčnim zahodom. Svoje blago smo naložili v živinski voz, s katerim smo se odpeljali tudi mi do postaje Divače. Potem je šla naša pot naravnost v Lipnico, v taborišče. Na tej poti se nam je godilo še dobro. Skoraj na vsaki postaji so nam vojaki dajali hrano. V Lipnico smo ostali tri mesece. Godilo se nam je hudo, tako da smo morali zopet odpotovati in sicer v Špilje. A tu smo ostali eno noč. In naša pot je končala šele v Mali Nedelji, kjer smo prebivali do konca vojne...

Cingerl Emil, iz Štandreža.

KAKO SE NAM JE GODILO V BEGUNSTVU!

Prišli smo do postaje Križevci pri Ljutomeru, kjer smo razložili blago iz železniskega voza na neki travnik, tik ob železnici. Stari oče je šel nato iskat voznika, ki bi nas prepeljal do našega stalnega bivališča. Male Nedelje. Ko je prišel, smo naložili blago na voz ter se odpeljali. V našem novem domovanju so nas nekateri sprejeli veselo, drugi pa neprijazno. Nekateri so nam bili naklonjeni, ter so nam dajali vsega, kar smo želeli; drugi pa so nas grdo gledali, češ, da smo mi zakrivali vojno. Za stanovanje smo imeli malo hišico s slamnato streho. A ta hiša nam je kmalu zgorela. Poiskati smo si morali drugo stanovanje, kamor smo stlačili rešeno blago. Takrat smo se oddahnili in pričeli mirno živeti. Nekateri naši ljudje so hodili pomagat kmetom pri delu na polju; jaz, sestra in brat pa smo morali v šolo. Hodil sem v peti razred. Čudno se mi je zdelo, ker nisem svojih součencev v začetku mnogo razumel. Kasneje pa sem se privadil in živel kakor doma. Na trgu pred cerkvijo smo se vsak dan igrali z drugimi vaškimi otroci. V Mali Nedelji smo ostali tri leta. Potem smo se zopet vrnili v svoj preljubi domači kraj.